

Dr Ivanka Spasić

naučni savetnik

Institut za uporedno pravo

Beograd

Primljeno 01.10.2008.

udk: 347.453 (493)

SPECIFIČNOSTI NORMATIVNOG UREĐENJA LEASING POSLA U BELGIJI

Belgija spada među prve zemlje u Evropi koje su prihvatile leasing poslovanje i aktivno počele da ga sprovode u svojoj poslovnoj (finansijskoj) praksi. Neposredno posle Francuske, koja je bila prva, i Belgija je donela zakon kojim uređuje leasing posao. Baš kao i u slučaju Francuske i u Belgiji su evolucija i širenje leasing poslovanja od samog početka bili povezani sa njegovim normativnom uređenjem. Normativni tretman leasinga u Belgiji je dosta sličan Francuskom (pod čijim je uticajem i nastao); sam tekst belgijskog zakona je u pojedinim aspektima nešto bolji i sveobuhvatniji od francuskog, dok su neka pitanja manje jasna .

Belgijski propis se odnosi samo na finansijski oblik leasing posla koji se naziva location-financement (ili leasing). Ovaj oblik je veoma sličan kreditnom zakupu (credit-bail-u) koji definiše Francuski zakon.

U radu se analiziraju specifičnosti finansijskog leasing posla kako ga koncipira belgijsko pravo, zatim karakteristike subjekata koji se, u skladu sa zakonskim propisom, mogu baviti ovim poslovima, kao i evolucija normativnih (zakonskih) rešenja od početnih do najsavremenijih.

Ključne reči: finansijski leasing, zakon o leasingu-Belgija,

Uvodne napomene

Leasing kao savremeni vid poslovanja, stvorila je inovativna i pragmatična američka poslovna praksa, vođena narastajućim zahtevima za pronalaženjem adekvatnijih vidova trgovinskog poslovanja posle Drugog svetskog rata.

Iz Amerike, matične odnosno „zemlje porekla” ovog vida poslovanja, leasing se doduše nekih desetak godina kasnije, proširio i osvojio i evropske zemlje, najpre Francusku a odmah potom i Belgiju. Ove zemlje su „interesantne” i stoga što su oblast leasing poslovanja (bar globalno i u najbitnijim crtama) uredile zakonima, što do tada naravno nije bio slučaj.

Kao što je napomenuto Francuska je bila prva zemlja u svetu koja je leasing posao uredila zakonom¹. Francuski zakon je već sledeće godine dopunjen odgovarajućom Ordonansom². Oba ova akta (koja su pretvorena u jedan revidirani i poboljšani, na način i u skladu sa legislativnom praksom u Francuskoj) izvršila su značajan uticaj na belgijskog zakonodavca koji je, može se slobodno reći, u određivanju nekih pitanja prevazišao svoje normativne uzore, budući da je belgijski zakonski tekst (u nekim svojim delovima) bio bolji i sveobuhvatniji od francuskog..

Uporedo sa razvojem leasing poslovanja i diferenciranjem različitih poslovnih (leasing) oblika, kao i izvesnim reformama finansijskih sistema, donekle se promenilo i normativno uređenje leasing posla i to kako u Francuskoj tako i u Belgiji. Ove promene ipak nisu naročito značajne budući da ne menjaju nešto bitno u shvatanju suštine i funkcionisanja leasing poslovanja.

U Francuskoj (kao svojevrsnom belgijskom „normativnom uzoru”) prvobitni zakon o leasingu (credit-bail-u) je u potpunosti derogiran novim propisima, ali bez ukidanja; ipak, suštinski „stara” rešenja uglavnom nisu promenjena već su „premeštena” u sveobuhvatniji propis (Monetarno-finansijski zakonik)³.

Osnovni zakon koji je donet u Belgiji (godinu dana posle Francuskog „uzora”) pored utvrđivanja osnovnih elemenata koje posao mora imati da bi se mogao smatrati finansijskim leasingom, pretežno je uređivao pravni položaj organizacija koje se bave poslovima leasinga ili kako ga oni nazivaju finansijskog zakupa (location-financement). Ovaj osnovni propis je modifikovan 1994. god. i tako izmenjen predstavlja osnov za normativno uređenje leasing poslovanja u ovoj zemlji.

1 Francuski zakon o leasingu je donet 1966. god.,.

2 Osnovni zakon i Ordonansa čine jednu celinu; pravilo je francuskog prava da novi akti ne ukidaju stare već se u njih inkorporiraju (čak i kad to znači praktično zamenu čitavog teksta). Ovakav sistem nekad izgleda prilično komplikovan zemljama koje ga ne primenjuju, ipak on u Francuskoj evidentno funkcioniše.

3 O specifičnostima i evoluciji normativnih rešenja u Francuskoj videti kod I. Spasić, Razvoj, specifičnosti i normativno uređenje leasing posla u Francuskoj, Strani pravni život, 2008, br. 1, str. 139 - 152.

Osnove normativnog uređenja leasing posla u Belgiji

Belgijski zakon o leasingu (osnovni tekst)⁴ donet je 10. novembra 1967. god.⁵ Zakon je kreiran po ugledu na francuski Zakon o leasingu iz 1966. god. dopunjen odredbama koje je sadržala Ordonansa iz 1967. god.⁶ Treba odmah primetiti da je belgijski zakon (bar kada se radi o koncipiranju pojma finansijskog leasinga) sadržao rešenja koja su bila potpunija i imala su više veze sa konkretnim izgledom i funkcionisanjem (finansijske) leasing transakcije u praksi (od svog "uzora" - francuskog zakona).

Baš kao i njegov francuski uzor i belgijski zakon je sadržao definiciju (finansijskog) leasing posla⁷, kao i statusa preduzeća odnosno firmi koje su se, u skladu sa ovim zakonom, mogle baviti leasing poslovanjem.

Leasing posao o kome se govorilo u belgijskom zakonu bio je (samo) finansijski leasing (*location-financement*) ne i drugi oblici leasinga⁸. U čl. 1 Zakona bile su navedene karakteristike koje je morao imati "finansijski zakup", te osobine su bile sledeće:

1. objekat transakcije morala je biti investiciona oprema kojom se korisnik leasinga služio isključivo u profesionalne svrhe⁹ (iznajmljivanje dobara radi korišćenja za lične ili porodične svrhe nije smatrano leasing poslovanjem¹⁰);

2. dobra koja su bila predmet leasing posla (najčešće je to bila oprema) davalac leasinga je morao nabaviti u svrhu davanja u leasing, i to u saglasnosti odnosno prema specifikaciji korisnika leasinga;

4 Arrete royal n. 55.

5 Objavljen u službenom glasilu 14. XI 1967. god; stupio na snagu 24. XI 1967. god.

6 Osnovni tekst francuskog zakona sa dopunama koje sadrži Ordonansa predstavlja jednu celinu.

7 Ovo nije klasična teorijska definicija već nabrojanje osobenosti koje mora imati jedna transakcija da bi se mogla smatrati leasingom. Širu raspravu o mogućim definicijama leasing posla videti kod I. Spasić, Ugovor o leasingu, Beograd, 1990, str. 35-40.

8 Ovaj zaključak proizlazio je ne samo iz naziva *location-financement* već i iz definicije posla date u Zakonu (čl.1). Arrete royal n. 55.

9 Za razliku od francuskog zakona koji je detaljno precizirao vrste i tipove opreme koja može biti predmet ugovora o *credit-bail-u*, belgijski zakon to nije činio već je spomenuo samo investicionu opremu.

10 Ovakvo stanovište zauzeto je i kod donošenja međunarodne Konvencije o finansijskom leasingu; Model zakona UNIDROIT-a, a preuzeli su ga i mnogi drugi nacionalni zakoni o leasingu.

3. trajanje leasing posla, utvrđeno ugovorom, moralo je odgovarati pretpostavljenom ekonomskom veku upotrebe dobara, koja su bila predmet ugovora;

4. iznosi leasing naknade (rate) morale su biti utvrđene tako da se kroz njih amortizuje vrednost dobara datih u leasing u toku vremena korišćenja koje je bilo utvrđeno u ugovoru (u ugovornom roku);

5. ugovor je morao sadržati opciju datu korisniku leasinga da, istekom ugovornog roka, postane vlasnik dobra uzetog u leasing, po ceni utvrđenoj u ugovoru a koja mora odgovarati pretpostavljenoj preostaloj vrednosti tog dobra.

Belgijski zakon je, dakle, regulisao većinu najvažnijih pitanja neophodnih za nastanak i funkcionisanje leasing operacije; ova pitanja odnosila su se na objekat leasing posla; trajnaje ugovora; nabavaku opreme, njeno preciziranje i specifikaciju; način utvrđivanja iznosa (rata) leasing naknade; kao i opciju kupovine objekta leasing posla.

Većinu ovih pitanja uređivao je naravno i francuski zakon, neke razlike međutim ipak postoje; dok je, recimo, francuski zakon detaljno utvrđivao tipove opreme koji mogu biti predmet leasing posla belgijski je samo generalno naveo investicionu opremu. Za razliku od pitanja objekta, gde je francuski zakon znatno detaljniji, kada se radi o pitanju leasing naknade i njenom utvrđivanju, što je jedno od najbitnijih pitanja vezanih za realizaciju ovog posla, belgijski zakon je znatno detaljniji, utvrđujući vezu naknade i amortizacije objekta. Francuski zakon začudo ne sadrži odredbu koja se odnosi na način utvrđivanja iznosa naknade, što predstavlja ujedno i jedan od njegovih najvećih nedostataka. Kada se radi o opciji kupovine objekta leasinga (po isteku utvrđenog vremena trajanja ugovora) ovu opciju poznaju i francuski i belgijski zakon.

Sem rešenja koja su karakteristična za oba (izvorna) zakona moglo bi se zaključiti da je belgijski zakon nešto vernije i realnije odslikavao rešenja koja su postojala u poslovnoj praksi (finansijskog leasinga).

U vezi sa konkretnim legislativnim rešenjima pojedinih pitanja koja je sadržao belgijski zakon, u teoriji su se javile brojne polemike; to se odnosilo pre svega na koncept namene opreme (kao predmeta leasing posla) za profesionalne svrhe. U Belgiji koncept profesionalne svrhe je znatno šire tumačen od čisto semantičkog (pojma). Ne može se generalno za sve slučajeve unapred odrediti šta predstavlja pojam korišćenja u

profesionalne svrhe, to zavisi od konkretnog slučaja i situacije¹¹.

Pored koncepcije namene opreme, koja je mogla stvoriti (i često je i stvarala) nesporazume u praksi, i koncepcija opcije kupovine u belgijskom zakonu takođe je bila na određeni način “problematična”. Za razliku od francuskog zakona, gde je opcija kupovine, kao obavezna, sasvim jasno definisana i određena, to nikako nije bio slučaj sa belgijskim zakonom. Pojedini autori čak idu dotle da potpuno negiraju postojanje opcije kupovine u belgijskom zakonu¹². Ta negacija posledica je nedovoljne određenosti u pogledu njene obaveznosti.

Budući da se u zakonskom tekstu pominje mogućnost unošenja opcije kupovine¹³ to se ona svakako ne može negirati, ali se zato može postaviti pitanje njene obaveznosti. Naime, nigde u tekstu nije naznačeno da je opcija kupovine obavezna, što opet vodi zaključku da, za razliku od francuskog zakona koji utvrđuje obavezu unošenja opcije kupovine, belgijski zakon to ne traži.

Belgijski zakon govori samo o leasingu pokretnosti, ne spominjući nepokretnosti (iz čega sledi da se na nepokretnosti i ne odnosi).

Jedan drugi belgijski propis koji se odnosi na takse na dodatu vrednost¹⁴, u jednom svom delu, se pak odnosi i na takse u transakcijama leasinga nepokretnosti. Bez obzira na ovu činjenicu koja govori o određenoj legislativnoj neusklađenosti može se reći da se osnovni tekst belgijskog zakona o leasingu ne odnosi na nepokretnosti.

Drugi kompleks pitanja¹⁵ odnosi se na statusna pitanja organizacija (firmi) koje se mogu baviti leasing poslovima.

Firme koje se mogu baviti leasing poslovima u Belgiji moraju biti finansijska preduzeća (postoji dakle ograničenje u pogledu subjekata koji mogu da budu davaoci leasinga). Ova preduzeća (firme) davaće zainteresovanim korisnicima leasinga opremu nabavljenu (kupljenu) u svrhu davanja u leasing.

11 Identična situacija pojavljivala se u Francuskoj gde je pojam “profesionalne svrhe” od strane sudova znatno šire tumačen; o tome svedoče brojne sudske presude, videti opširnije I. Spasić, op. cit. str. 141 i dalje.

12 V. S. Marušić, Ugovor o finansijskom leasingu, Split, 1984, (doktorska teza), str. 120.

13 “Le contrat doit reserver au locataire la faculte d’acquérir en fin de bail la propriete du bien loue....”

14 Arrete royal br. 30 iz 1970. god.

15 Osim utvrđivanja pojma i elemenata leasing posla

Očigledno je da je belgijski zakon dozvoljavao samo organizacijama finansijskog karaktera (bankama i finansijskim preduzećima) da se bave poslovima (davanja) finansijskog leasinga.

Da bi se jedna (finansijska) organizacija mogla baviti poslovima finansijskog leasinga morala je prethodno za to dobiti odgovarajuće odobrenje od Ministarstva za ekonomska pitanja. Kada se radi o finansijskom leasing poslovanju, zapravo o poslovima davanja finansijskog leasinga, zahtevi za dobijanjem prethodnog odobrenja sasvim su opravdani budući da se radi o veoma skupim i složenim poslovima kojima se ne mogu baviti ni sve finansijske organizacije. Uslovi za dobijanje odobrenja bili su utvrđeni ministarskim aktom. Na osnovu dobijenog odobrenja firma koja je nameravala da se bavi poslovima (davanja) finansijskog leasinga morala se registrovati za te poslove.

Naravno da su finansijskim organizacijama (u skladu sa uobičajenom pravnom praksom) ostavljeni odgovarajući rokovi (šest meseci od stupanja propisa na snagu) za pribavljanje odobrenja i potom registraciju; u protivnom su morale obustaviti sve aktivnosti koje su se sastojale u obavljanju poslova (davanja) finansijskog leasinga.

Modifikacije Zakona usvojene 1994. god.

Modifikacije belgijskog zakona, usvojene 11 februara 1994. god., nisu ništa bitno promenile u suštinskom stavu prema ovom značajnom finansijskom poslu. Zakon je zapravo izmenjen samo delimično (delovi članova 2 i 3). Izmene se odnose na pitanja koja se tiču privrednih subjekata odnosno firmi koje se mogu baviti leasing poslovanjem; što se tiče statusne prirode ovih subjekata izmena takođe nema, samo finansijske organizacije se mogu baviti poslovima finansijskog leasinga odnosno pojavljivati se kao davaoci finansijskog leasinga. I dalje je potrebno da ove firme, da bi mogle da obavljaju ovu delatnost imaju odobrenje ministarstva i da budu registrovane. Ipak, imajući u vidu činjenicu da je Belgija i zemlja članica Evropske unije, jasno je da bi ovakve organizacije (koje su dobile odobrenje za bavljenje poslovima finansijskog leasinga) mogle ove poslove obavljati ne samo na teritoriji Belgije nego i u ostalim zemljama članicama, stoga je veoma značajno da se, o činjenici dobijanja odobrenja i registracije, obavesti odgovarajući organ u Evropskoj uniji, a to je konkretno Komisija nadležna za bankarske i finansijske poslove.

Evidentno je da je belgijski zakonski propis prilično daleko od nekog legislativnog savršenstva; odredbe koje definišu sam (finansijski) leasing posao jesu suštinske ali su uglavnom samo nabrojane (treba podsetiti da se radi o zakonskom propisu a ne o teoretskoj raspravi u kojoj se nabrajaju sastavni delovi nekog teorijskog pojma). Kako je već rečeno neki elementi (zapravo nepostojeće) definicije nisu u potpunosti jasni tako da oko njih postoje izvesne sumnje (pre svega u vezi sa opcijom kupovine i njenom eventualnom obaveznošću).

Odredbe koje se tiču firmi koje se mogu baviti ovom finansijskom delatnošću nisu baš naročito dobro sistematizovane ali je njihova suština ipak jasna. Što se tiče izmena koje su unete 94. god. one su isključivo “tehničkog” i “proceduralnog” karaktera i tiču se obaveza obaveštavanja nadležnih organa u Evropskoj uniji o činjenicama davanja odobrenja određenim firmama da se bave delatnošću finansijskog leasinga i njihovom registracijom.

Bez obzira na skromne legislativne domete ovaj propis evidentno uspešno funkcioniše u Belgiji već dosta dugo vremena, to je moguće zahvaljujući razvijenoj leasing praksi, postojanju i efikasnosti opštih pravila obligacionog i trgovačkog prava kao i trgovinskih običaja.

Ivanka Spasić, Ph. D.

Research Adviser

Institute of Comparative Law

Belgrade

CHARACTERISTICS OF LEGAL REGIME OF LEASING IN BELGIUM

Belgium was among the first european countries who started to develop leasing as a financial method, and the second one in Europe (and in the World as well) who had done the law on financial leasing. Development of financial leasing in Belgium is very closely conected with the legal regime introduced by the Law.

The belgian law is very similar to Franch one, besides some questions are more “problematic” (purchase option and it’s obligatoriety), and some of them are better resolved than the Franch ones (definition of financial leasing transaction).

Both French and Belgian laws are regulating the statutory questions concerning the firms engaged in lease financing business.

In this article the autor analysing the specialities of financial leasing (location-financement) in Belgian law (the original version by 1967 and it's modifications introduced 1994.).

Key words: Financial leasing, Law on financial leasing-Belgium